

- Франка. Серія «Економічна». – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – Вип. 39. – С. 327–331.
11. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
  12. Рубанов П.М. Сучасний стан та тенденції розвитку фінансового посередництва в Україні в умовах світової фінансової кризи / П.М. Рубанов // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 167–171.
  13. Семенов А.Ю. Діяльність небанківських фінансових установ у контексті економічного зростання / А.Ю. Семенов // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1(9). – С. 139–148.

УДК 330.127.71

Олійник Є.В.

*асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

РОЛЬ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЧИННИКІВ У ПРОЦЕСАХ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Стаття присвячена дослідженню існуючих підходів до класифікації чинників активізації процесів відтворення основних засобів промислових підприємств. Основну увагу при цьому приділено встановленню змісту впливу окремих макроекономічних чинників, зокрема, податкової та амортизаційної політики, інвестиційного клімату, інфляції тощо. Наведено аналіз статистичної інформації, що дозволяє визначити зміст політики активізації процесів відтворення основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, відтворення, чинники, податкова політика, інвестиційний клімат, інфляція, амортизація.

Олейник Е.В. РОЛЬ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ В ПРОЦЕССАХ ВОСПРОИЗВОДСТВА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ

Статья посвящена исследованию существующих подходов к классификации факторов активизации процессов воспроизводства основных средств промышленных предприятий. Основное внимание при этом уделено определению содержания влияния отдельных макроекономических факторов, в частности, налоговой и амортизационной политики, инвестиционного климата, инфляции и т. д. Приведен анализ статистической информации, позволяющей определить содержание политики активизации процессов воспроизводства основных средств.

Ключевые слова: основные средства, воспроизводство, факторы, налоговая политика, инвестиционный климат, инфляция, амортизация.

Oliynuk I.V. THE ROLE OF MACROECONOMIC FACTORS IN THE PROCESS OF FIXED ASSETS' REPRODUCTION

The article investigates the existing approaches to classification factors activation of fixed assets reproduction industry. The focus is on the impact of macroeconomic factors, including tax and depreciation policies, investment climate, inflation and so on. The analysis of the statistical information give us to determine the content of the policy activation of reproduction of fixed assets.

Keywords: fixed assets, playback factors, tax policy, investment climate, inflation and depreciation.

Постановка проблеми. Технічний стан виробничого потенціалу українських підприємств досягнув критичних показників зносу та старіння. Головною причиною цього є низькі темпи відтворення та оновлення основних засобів. Для обґрунтування змісту управлінських процедур щодо активізації відтворення основних засобів необхідно визначити чинники цих процесів, провести їх ранжування за рівнем впливовості, що дасть можливість:

- по-перше, визначити умови активізації відтворювальних процесів первинної ланки економіки;
- по-друге, ідентифікувати завдання щодо реорганізації організаційно-економічних механізмів управління процесами відтворення;
- по-третє, спрогнозувати розвиток умов для активізації відтворювальних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси відтворення, незважаючи на той факт, що здійснюються безпосередньо окремим підприємством, залежать від комплексу чинників, які періодично досліджуються українськими та зарубіжними вченими.

Безпосередньо підходи до розробки узагальненої класифікації чинників процесів відтворення наведено в роботах Каламбета С.В., Чорновіл О.В., Воропай В.А. [5], Дмитренко Е.Д., Завірухи І.В [1]. Системні дослідження впливу окремих чинників наведено в працях Іщука С.О. [3, с. 149–160], де розкрито вплив амортизаційної політики;

Галушко О.С. [4, с. 64–69], де представлено вплив податкової політики; Кіндзерського Ю.В. [6; 7], де акцентується увага на проблемі реформування інституту власності.

Мета статті полягає в проведенні систематизації чинників відтворювальних процесів та визначенні впливу окремих макроекономічних факторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процеси відтворення основних засобів являють собою інтегративний результат дії багатьох чинників, які найчастіше поділяють на внутрішні та зовнішні. Для розуміння загальної системи причинно-наслідкових залежностей наведемо основні чинники відтворювальних процесів у систематизованому вигляді з урахуванням підходів, викладених у наукових працях, та власних досліджень. Всі основні чинники процесів відтворення основних засобів, на нашу думку, доцільно розглядати у розрізі: внутрішні чинники, а також зовнішні чинники прямого та опосередкованого впливу (табл. 1).

Представлена класифікація дає можливість отримати достатньо повний перелік чинників, які впливають на динаміку процесів відтворення основних засобів. Однак в даному дослідженні зупинимось на представленні впливу ключових макроекономічних чинників: податкової системи, інвестиційного клімату, інфляції.

Податкова система і безпосередньо *ставки податків та податкова база* є зовнішніми чинниками реа-

лізації процесів відтворення основних засобів. Слід погодитись з авторами роботи [4], які наголошують, що «податкові ставки впливають на ділову активність, діючи на економічні стимули» [4, с. 65] діяльності господарюючих суб'єктів. Стягнення державою податків, які впливають на величину доходів, витрат та прибутку підприємства визначає активність підприємства і в сфері відтворення, стимулюючи чи обмежуючи інвестиції. Для розуміння резервів активізації процесів відтворення основних засобів за рахунок реформування податкової системи наведемо приклади оподаткування прибутку корпорацій в Україні у порівнянні з іншими країнами (табл. 2).

Представлена інформація свідчить про наступні тенденції:

- у більшості країн світу спостерігається зниження ставки податку на прибуток корпорацій. Так, ставка податку на прибуток знизилась в Китаї в 2009 р. з 33 до 25%, в Німеччині в 2009 р. – 38,4 до 29,6%, в Кореї 2010 р. – з 27,5 до 24,2% тощо. Це стало відповіддю на останню економічну кризу в контексті активізації інвестицій в основні засоби та бізнес-процесів в цілому;

- частка податку на прибуток у загальній величині ВВП в окремих країнах складає від 1,83 до 3,88% та має загальну тенденцію до поступового зниження;

- ставки податку залежать від рівня розвитку країни та мають градацію відповідно до величини прибутку: у більш розвинених країнах – ставки дещо вищі, а в країнах, які розвиваються, – нижчі, що в повній мірі відповідає логіці проведення індустріалізації.

Враховуючи порівняно невелику ставку податку на прибуток, а також стан основних засобів на українських підприємствах, досягнути реального вирішення проблеми активізації відтворення основних засобів можна через застосування механізму зниження податку на прибуток за умови, що ці кошти будуть реінвестовані у основні засоби. Однак ставка податку на прибуток є чи не найнижчою. З іншого боку, механізм оподаткування прибутку в Україні не допускає жодних градацій в залежності від інвестиційної чи інноваційної активності підприємства, а це не є правильним. Світовий досвід свідчить про активну практику стимулювання процесів відтворення основних засобів, в тому числі на інновацій-

Таблиця 1

Класифікація внутрішніх та зовнішніх чинників процесів відтворення основних засобів

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники прямого впливу	Зовнішні чинники опосередкованого впливу
Величина та стан основних засобів підприємства	Величина та стан основних засобів підприємств-конкурентів	Інвестиційна активність економіки
	Технологічний рівень підприємств-конкурентів	Етап та динаміка розвитку науково-технічного прогресу
	Технічні характеристики продукції	
Рівень витрат на утримання та обслуговування	Інвестиційний клімат	Державна економічна політика
Інвестиційна політика підприємства	Податкові ставки Податкова база	Податкова політика в країні
	Ритмічність руху капіталу	Циклічність соціально-економічного розвитку
Рівень завантаження виробничих потужностей	Попит на продукцію підприємства	
Величина прибутку підприємства та пріоритети його розподілу	Величина валової доданої вартості	Досягнутий рівень розвитку у національному господарстві
Методи амортизації	Принципи бухгалтерського та податкового обліку щодо основних засобів, фінансових результатів	Амортизаційна політика держави
Стратегія підприємства Кваліфікація управлінського персоналу Пріоритети власників Етап життєвого циклу підприємства	Стратегії конкурентів Інститут ефективного власника	Рівень розвитку ринкових відносин в країні

Джерело: розроблено автором з урахуванням [1; 5]

Таблиця 2

Практика оподаткування прибутку корпорацій у різних країнах (2015 р.)

№	Країни	Ставка податку на прибуток корпорацій, %	Частка податку на прибуток корпорацій у ВВП, % (дані 2013 р.)	Кількість сплат податків за рік	Місце країни у Рейтингу простоти податкових систем
1	США	15-25-39	2,29	11	47
2	Канада	12-28	2,75	8	9
3	Німеччина	до 30	1,83	9	68
4	Франція	до 33,3	2,56	8	95
5	Великобританія	20	2,5	8	16
6	Польща	19	2,1	18	87
7	Російська Федерація	20	-	11	49
8	Китай	25	-	7	120
9	Корея	11-24,2	3,39	10	25
10	Японія	33,06	3,88	14	122
11	Україна	18	3,4	5	108

Джерело: складено автором за даними [13-15]

ній основі, за рахунок різноманітних інструментів. Так, в Канаді податковими пільгами стимулюється проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Основні податкові пільги для корпорацій включають: інвестиційний податковий кредит; прискорені норми амортизації. Новації в Південній Кореї зумовлюють запровадження нового корпоративного податку, який становить 10% від чистого прибутку, якщо від 60 до 80% прибутку було витрачено на інвестиції та дивіденди [17].

Саме тому для України в контексті активізації процесів відтворення основних засобів на законодавчому рівні необхідно запровадити: використання диференційованих податкових ставок в залежності від спрямування прибутку підприємством на інвестиції в основні засоби, податкові канікули для нових підприємств тощо.

Інвестиційний клімат – це узагальнююча характеристика умов здійснення підприємницької діяльності в країні. До уваги беруться: ринкові бар'єри, діловий ризик, нормативно-правова система, правова вирішення суперечок, корупція, політичне свавілля, трудові питання, захист прав інтелектуальної власності тощо.

Узагальнену характеристику інвестиційного клімату дають рейтингові показники умов ведення бізнесу (Doing Business), конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Report), ін. (табл. 3).

Як комплексні, так і окремі абсолютні й відносні показники свідчать про те, що інвестиційний клімат в Україні не сприяє ані залученню прямих іноземних інвестицій із зовні, ані активізації внутрішніх інвесторів. Так, позиції України у визначених рейтингах є досить низькими, що й інформує потенційних інвесторів про ситуацію в бізнес-середовищі загалом. На інвестиції в основний капітал спрямовується лише 14% ВВП, що є значно нижче порівняно навіть з розвиненими країнами, які спрямовують на ці цілі все меншу частку національного продукту, однак після активного періоду індустріалізації у попередні роки. Наслідком цього є те, що інвестиції в основні засоби з розрахунку на одного зайнятого працівника є у рази меншими. Настільки низький рівень вкладення коштів у основні засоби з боку українських власників зумовлює відсутність інтересу до української економіки й з боку іноземних інвесторів. Як наслідок, приток прямих іноземних інвестицій в Україну є,

однак і за абсолютними показниками притоку, і за показником чистого притоку він дуже низький.

Загалом Україна потребує проведення комплексних реформ, які б поліпили бізнес-середовище, сприяли активізації інвестицій у нові робочі місця, як за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів, так і за рахунок залучення зовнішніх інвесторів.

Інфляція суттєво впливає на процеси відтворення, і цей вплив є досить багатограним. В умовах інфляції обладнання, яке потрібно купувати, стає все дорожчим, а тому сума нарахованої амортизації за роки експлуатації може виявитись меншою та недостатньою для придбання нових основних засобів на заміну зношеного. Тому темпи росту величини основних засобів підприємства повинні перевищувати темпи інфляції. Непропорційний ріст цін на продукцію підприємства та сировину, комплектуючі, основні засоби, призводить до зниження рівня рентабельності діяльності підприємств.

Наведемо динаміку індексів інфляції (за цінами виробників промислової продукції) у порівнянні з динамікою величини основних засобів деяких машинобудівних підприємств (рис. 1).

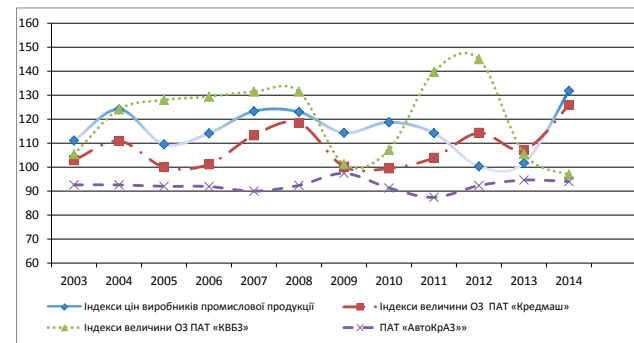

Рис. 1. Індекси динаміки інфляції та величини основних засобів окремих підприємств

Джерело: побудовано автором за даними [8–11]

Представлені дані свідчать про те, що на більшості досліджених підприємств темпи росту вартісної величини основних засобів впродовж тривалого проміжку часу є нижчими за інфляційні процеси. Це означає, що навіть з позицій вартості відтворення основних засобів не відбувається.

Таблиця 3

Показники, які комплексно характеризують інвестиційний клімат України у порівнянні з іншими країнами

№	Країни	Показники рейтингів		Показники інвестиційної активності (дані за 2014 р.; * – за 2013 р.)		
		Doing Business 2015	The Global Competitiveness Report 2014–2015	Частка інвестицій в основні засоби у ВВП, %	Інвестиції в ОЗ з розрахунку на одного зайнятого, дол. США	Чистий приток ІІІ з розрахунку на одного зайнятого, дол. США
1	США	7	3	19*	19920*	584
2	Канада	16	15	24	21735	2765
3	Німеччина	14	5	19	18368	199
4	Франція	31	23	22	20361	-267
5	Великобританія	8	9	18	15264	846
6	Польща	32	43	19*	5415*	0,657*
7	Російська Федерація	62	53	23*	5848*	271
8	Китай	90	28	48*	5474*	438*
9	Корея	5	26	29	15744	379
10	Японія	29	6	21*	16307*	138
11	Україна	96	76	14	798	36

Джерело: складено автором за даними [12; 16; 18]

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки:

а) макроекономічні умови є суттєвими з позицій формування системних умов для активізації процесів відтворення основних засобів промислових підприємств;

б) ключові чинники, а саме податкова політика, інвестиційна привабливість, інфляційні процеси формують на даному етапі розвитку економіки України несприятливі умови та потребують запровадження дієвих заходів, які вказано у статті.

Подальших досліджень потребують питання впливу внутрішніх чинників та причинно-наслідкових залежностей дії внутрішніх в ув'язці із зовнішніми на розвиток процесів відтворення основних засобів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дмитренко Е.Д. Відтворення основних фондів в сучасних умовах: форми, види та джерела / Е.Д. Дмитренко, І.В. Завіруха // Сучасна економіка. – Київ: ДІПК, 2011. – Вип. 3. – 122 с.
2. Дорогонцов С. Методологічні проблеми відтворення основного капіталу в трансформаційний період / С. Дорогонцов, В. Чижова // Економіка України. – 2002. – № 12. – С. 29–35.
3. Іщук С.О. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку : [монографія] / С.О. Іщук. – Львів : ІРД НАН України, 2006. – 278 с.
4. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на базі інноваційного розвитку : [монографія] / За ред. О.С. Галушко. – Д. : Національний гірничий університет, 2012. – 212 с.
5. Каламбет С.В. Відтворення основних засобів у системі забезпечення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту / [С.В. Каламбет, О.В. Чорновіл, В.А. Воропай] // Наука и прогресс транспорта. Вестник Днепропетровского национального университета железнодорожного транспорта. – 2012. – № 40. – С. 274–280.
6. Кіндзерський Ю.В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації : [монографія] / Ю.В. Кіндзерський ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2013. – 536 с.
7. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю.В. Кіндзерський, М.М. Якубовський, І.О. Галиця та ін.] ; за ред. к. е. н. Ю.В. Кіндзерського ; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 928 с.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Офіційний сайт компанії ПАТ «АвтоКрАЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.autokraz.com.ua>.
10. Офіційний сайт компанії ПАТ «КВБЗ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvsz.com>.
11. Офіційний сайт компанії ПАТ «Кредмаш» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kredmash.com/>.
12. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN/countries>.
13. Офіційний сайт організації Tradingeconomics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tradingeconomics.com/japan/corporate-tax-rate>.
14. Офіційний сайт організації OECD [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://data.oecd.org/tax/tax-on-corporate-profits.htm>.
15. Офіційний сайт організації Paying Taxes 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/overall-ranking-and-data-tables.jhtml>.
16. Doing Business 2015 A World Bank Group Flagship Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/~media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB15-Chapters/DB15-Report-Overview.pdf>.
17. South Korea Unveils Tax Targeting Corporate Cash Hoarders // The Wall Street Journal [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wsj.com/articles/south-korea-unveils-tax-on-corporate-cash-hoards-1407301382>.
18. The Global Competitiveness Report 2014–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.